

מלאכות שבת האסורות מן התורה, ומשום והלאה חציו השני של המסכת, המברר בעיקר איסורי דרבנן (מאירי).

משנה. והחובל בקהן חייב, משום 'נטילת נשמה' [שהוא תולדה של מלאכת שוחט] במה שחובל ומוציא דם, שנאמר 'כי הדם הוא הנפש' (דברים יב, כג), והחובל נוטל את 'הנפש' של מקום החבלה, ומה לי קטלה כולה מה לי קטלה פלגא, ולפי שיש להם עור והדם נצרך תחת העור, ואינו יחזור למקומו ועתיד לינקב ולצאת, אלא שכעת העור מעכב את יציאתו, [שאלו היה עתיד לשוב למקומו אין זה חבלה, שחבלה החוזרת למקומה אינה חבלה, וכפי שיבואר להלן] [ע"פ רש"י בשם רבו, תוס' כאן ולעיל עה, א ד"ה כי היכי, רמב"ן, ריב"ן, ועוד]. ויש סובר, שטעם החיוב משום 'צובע', שהעור נצבע בדם שנצרך תחתיו (רש"י כאן, ובב"ק לד, ב ד"ה בצריך לכלבו). ויש סובר, שטעם החיוב משום 'מפרק' [תולדת מלאכת 'דש'], שמפרק ומבדיל את הדם מהבשר (רמב"ם בפיהמ"ש, ובהלכות שבת ז, ח), ולדעות אלו, אין בהם משום 'נטילת נשמה' אף על פי שהשוחט חייב משום 'נטילת נשמה', משום שהחובל לא נטל את נשמתו לגמרי (מוסף השבת דש, ג).

ונפק"מ בין הטעמים, בחבל בשאר שרצים ויצא הדם, שאם הטעם משום צובע פטור, שכיין שאין להם עור, גם אם יצא הדם אינו נצבע (רשב"א וריטב"א, שתמהו שבגמ' בחולין (מו, ב) מבואר בבירייתא שבשאר שרצים אם יצא דם חייב; מגיד משנה שבת ח, ט, המבאר שמשנתנו שלא חילקה אם יצא דם או לא יצא, חולקת על הברייתא הנ"ל). וכן בהוציא דם מבעל חיים שכבר מת קודם לכן, שחייב 'נטילת נשמה' שייך רק מחיים (פמ"ג א"א שטז, טו); וכן אם הוציא דם בפחות משיעור כגורגרת, שאם הטעם משום 'מפרק' חייב רק על דם בשיעור גרוגרת (שלטי הגבורים; פמ"ג שם; תוס' רעק"א).

החובל בקהן פטור, לפי שאין להם עור (רש"י), כלומר, שעורם אינו דומה לעורות של שמונה שרצים וכן בהמות וחיות, אלא עורם דק ורך, ועתיד הדם לחזור ולהיבלע, ולכן אין כאן משום 'נטילת נשמה', שהתורה חייבה דוקא על חבלה שאינה חוזרת, וגם אין לחייבו משום 'צובע', כי הצובע חייב רק באופן שהצבע מתקיים, וצבע זה אינו מתקיים, וגם אין לחייבו משום 'מפרק', ש'דישה' היא רק בדברים שיש להם קליפה או עור, שרק באופן זה נחשב 'מפרק' (ע"פ רמב"ן, רמב"ם בפיהמ"ש ורשב"א כאן, תוס' לעיל עה, א ד"ה כי היכי, וברכת אברהם [לבנו של הרמב"ם] יח, בית אפרים א"ח כב, ועוד. וראה לעיל לענין חבל בהם ויצא הדם). ■ להלכה, החובל בשמונה שרצים, אפילו שלא יצא מהם דם אלא נצרך תחת העור, חייב, וטעם חיובו משום 'נטילת נשמה' [כטעם הראשון], וחייב אפילו על כל שהוא דם; ובהוציא דם מבעל חיים שכבר מת, פטור. חבל בשאר שרצים, פטור, ואם יצא הדם, חייב (שו"ע א"ח שטז, ח, משנ"ב שם כט ו-לב, וביאה"ל ד"ה והחובל).

הצדן לצורך חייב, שלא לצורך פטור, ששאר שרצים כשצדן שלא לצורך הרי היא מלאכה שאינה צריכה לגופה, והמשנה היא כדעת רבי שמעון הפוסט בה (לעיל צג, ב), אבל לדעת רבי יהודה חייב אפילו אם אינה לצורך [כמבואר להלן בגמ' (נע"ב)]. אבל הצד שמונה שרצים חייב אפילו לדעת רבי שמעון, וטעם החילוק, ששמונה שרצים הם מינים שדרך לצודם ולכן נחשבת צידתן לצורך, ואילו שאר שרצים אין דרך לצודם ורק אם צדן לצורך מסוים יחשב לצורך (ע"פ רש"י, ריב"ן וריב"ב).

גמרא. יושב ומשמרו עד שתתקשף - ולא אסרו עליו חכמים לשומרה משום שנראה כצד, או מתוך חשש שמוא יבוא לצוד ציפור לכתחילה. אמנם בשבת אסור לו לקחתה, אף שהיא כבר לכודה, משום שהיא מוקצה, ככל בעלי חיים שאינם ראוים לשימוש (ריטב"א).

מקבל הפטור ומתר - ■ וכן נפסק להלכה שהשני פטור ומותר (שו"ע א"ח שטז, ו), אך דוקא כאשר צד את הצבי בהיתר, אבל אם צדו באיסור בשוגג ואחר כך נודע לו, אסור לו להישאר לשמור על הצבי, ואין אומרים מאי דהוה הוה ובלאו הכי לא יתוקן האיסור במה שיסתלק מהמקום (ביאה"ל שם).

אם לעשות לה פה - פתח ולהרחיבו כדרך שהרופאים עושים, דרכו תצא המוגלא ולהכניס ולהוציא אויר, חייב (ע"פ תוס' לעיל ג, א, כתובות ו, ב, וביאה"ל שטז ד"ה נחשים), וחיובו משום מלאכת בונה (רש"י), שגם בגוף האדם שייכת מלאכת בונה, כמו שנאמר ביצירת האשה (בראשית ב, כב) 'ויבן את הצלע' (רש"י כתובות ו, ב; ריטב"א). ויש סוברים שהחיוב הוא משום מכה בפטיש, משום שאין הבדל אם מתקן כלי או מתקן מכה (רש"י בפירוש השני, רמב"ם ומגיד משנה שבת ז, ז).

איסור זה של לעשות לה פה, יש שכתב שהוא דוקא בכלי, ואין בתלישת העור משום גוזז, שהרי הוא כצפורן שפרשה רובה וכבר איננה יונקת מן הגוף, אך ביד מותר משום שאין דרכה בכך (פמ"ג משנ"ד שכה, כא, מובא בביאה"ל שכה, כח, אך ציין שהתוספת שבת חולק עליו).

אם להוציא ממנה לחה פטור - משום שהיא מלאכה שאינה צריכה לגופה, וכדעת רבי שמעון שפוטרים עליה (תוס' וריטב"א לפי המבואר בגמ' להלן ע"ב). ויש שפירשו שפטור אף לרבי יהודה המחייב במלאכה שאינה צריכה לגופה לפי שאין זה נחשב כלל כפתח, כיון שיכול להיסתם מיד (מרומי שדה), או משום שהוצאת לחה אינה גמר מלאכה, ועוד שאף אם נחשב למלאכה כל שאינו מתכוון לעשות פה אין על זה שם מלאכה כלל (מגיד משנה שבת ז, י, בדעת הרמב"ם, ושעה"צ שכת, סה בדעתו).

היתר זה של הוצאת לחה אינו רק ביד, אלא אף בכלי כגון על ידי מחט (משנ"ב שח, מו, אמנם בביאה"ל שכה, כח נקט שבכלי אסור).

כופין קערה - של חרס (רש"י), אבל קערה של מתכת אסור, משום מבעיר, אם לא במקום שיש לחשוש שיבוא לידי סכנת נפשות, שאז מותר בכל אופן (משנ"ב רעז, כב).

היתר זה של כפיית קערה, היינו באופן שאין מכה את הנר (רש"י לקמן קכא, א), כגון שהניח מעט אויר בין הכלי והנר (משנ"ב שם, כד), שאלו על ידי זה יבנה הנר, אין זה נחשב כגרם כיבוי אלא ככיבוי בידיים, שכשם שאי אפשר לשלהבת בלא שמן כך אי אפשר לה בלא אויר (מנחת שלמה ב, לא).

ועל עקרב שלא תשך - ואף שסכנת עקרב חמורה יותר מסכנת נחש (כמבואר בברכות לג, א), מכל מקום משנה זו עוסקת באופן שאין חשש סכנה, כמבואר בהמשך המשנה (להלן קכא, א), ולכן ניתן להוכיח ממשנה זו שמוותר לצוד נחש כדי שלא ישכנו (רש"י).

פרק ארבעה עשר - שמונה שרצים

הקדמה: פרק זה מסיים את דיני צידה שבירורם החל בסוף הפרק הקודם, ובזה מסתיים חציו הראשון של המסכת המברר את ל"ט